

Самур

№ 9 (233) 2010-йисан 29-октябрь

1992-йисан январдилай акъатзава

РЕДАКТОРДИН ГАФ

ЦИЙИВИЛЕР

ВИЛИК ТУХУН ПАТАЛ

Азербайжандин Президент Илгъам Алиева и йикъара Агъжабеди, Имишли, Саатлы ва Къцар районар дуланажагъдини экономикадин рекъый мадин вилик тухун патал серенжемдиз къул чъугунава. Серенжемдиз къадайвал, гъар са район патал алава яз 1,5 миллион манат пулунин такъатар чара авуна. И карди а районра са бязи рекъер туьнгьуна хутадай мумкинвал гуда.

Къцара 27 хуьруз къулдугъзавай «Самур-Гъезре» рекъ кардик кутурдалай къулухъ гъа шегъредин давам яз Яргундай Шехуьлиз физвай 22 километрдин рекъ туьнгьуна хтун къярардиз къачунай. Президентдин Игътиятдин Фондунай чара авунвай пулуну и ният къилиз акуддай мумкинвал гуда.

САНАЛ КИВАЛАХДА

Виридуньядин Банкуни (ВБ) Азербайжандихъ галаз санал кивалахунин цийи стратегия тайинрнава. И стратегиядиз къадайвал, банкуни Азербайжан патал 1 миллиард доллар пулунин такъатар чара ийида.

Азербайжан 1992-йисалай ВБ-дик экечИнава. Гъа чъавалай инихъ банкуни чи республикадиз санлай 2 миллиард доллардин къимет авай 45 проект къилиз акудиз куьмек ганва. Банкуни чара ийизвай цийи кредит къезиларнавайди туш, яргъал йисара вахкана кланзавайди я.

АГЪАЛИЯР ПАРА ЖЕЗВА

Алай йисан 9 вацран къене Азербайжандин агъалирин къадар 79,7 агъзур кас къван пара хъанва. И рекъмени улъкведин вири агъалирин 0,9 процент тешкилзава. Талукъ идарайри малумат гайивал, алай йисан 1-октябрдиз Азербайжандин агъалирин къадар 9 миллионни 77 агъзур касдин агъакнава.

Агъалирин 54,1 процент шегъерра, 45,9 процент лагъайтла, хуьрера яшамиз жезва. Къари вири агъалирин 49 процент, дишегълири 51 процент тешкилзава.

«ГУЪЛУЪСТАНИ-ИРЕМ» ИНГИЛИС ЧАЛАЛ

Азербайжандин сейли тарихчи, шаир ва философ Аббаскъули агъа Бакиханован машгъур «Гуьлуьстани-Ирем» эсер сифте яз ингилис чъалаз элкьурна чапдай акъуднава. Чехи алимди фарс чъалаз кхъенвай и эсер ингилис чъалаз элкьуррайбур Виллем Флур ва Гъасан Жавади я. Вич Тебриздай тир Гъ.Жавади ингилис ва фарс чъаларин зурба пешекар я. Ада Кембридж Университетда ингилис чъалай докторвилдин дережа къачунва.

ЭЦИГУНАР ПАТАЛ

Алай йисан клуьд вацран къене Азербайжанда эцигунрин къадар мадин пара хъанва. Санлай вири эцигунриз 6,2 миллиард манат пул серфнава. Адакай 4,8 миллиард манат республикади вичи, 1,4 миллиард манат лагъайтла, къецепатан улъквейри чара авунвай пул я. Ци эцигунар патал алаатай йисуз серфнавайдалай 15,2 процент пара пулунин такъатар серфнава.

ЯЛ ЯГЪИДАЙ ЙИКЪАР

Азербайжанди гъар йисан 9-ноябрь Гъукуматдин Пайдахдин югъ хъыз квейд ийида. Гъукуматдин 9-ноябрь, гъакнин Къурбан суварихъ авсията 14, 15, 16 ва 17-ноябрдин йикъар ял ягъидай йикъар тирди малумарнава. А йикъара идарайри ва карханайри кивалахдач.

ИЛИФУН

И мукъвара Германиядай хтай зи са журналист дустуни заз лагъана: «Зун и улъкведа са карди гъафни-гъаф мягътеларна. Немсерин телевизордал са акъван рикл алач. Телевизордиз къериз-цларуз килигда абур. Германияда сад садан кивалериз илифдай хъсан адет ава. Мукъва-къилийрал, ярадустарал, къуншийрал къил чъугван адет къунва абур. Идалай гъейри гъафтеда садра ва я къве гъафтеда садра инсанар санал ресторандиз фида. Ина фу нез-нез яргъал ихтилатар ийида абур.»

Авайвал лагъайтла, и гафарин кивелай эсерна заз. Абуру фикир-фагъумиз туна зав. Жуван уьмуьрдиз, яшайишдиз вил вегъена за. Жуван къилихриз, крариз, амалриз къимет гуз алахъна. Татугайвилерикай, гъалатрикай, хъсанвилерикай веревирдер авуна. Эхиримжи гъилера зун нин кивализ илифна? Бес зи кивализ и мукъвара вуж мугъман атана? – лугъуз суал гана за жуваз. Риклел хтанач. Дуйшуйшдай илифай мукъва-къилийрин кивалера вуч акуна за? – Телевизордин вилик дивандал ацукъна гъилин телефондин зенгериз жаваб гузвай хайибур. Вахъ галаз са гаф рахаз, телефондай вад гаф лугъузвайбур.

Эхъ, сад садан кивалериз илифун, хайибурал къил чъугван, сад садан яшайишдихъ галаз марагълу хъун, абурун къайгъуйрикай хабар къун, мукъва-къилийрин хийир-шийирдихъ гелкъуну ва маса адетар акваз-такваз арадай акъатзавайди сифте яз байихна за.

Са береда лезгийр сад садад дуйшуйш хъайила рикл алаз лугъудай: – Ша, илифа! Сад садан кивалериз илифун

элдин адет тир. Инсанар мугъманвилез рикивай гъазур жедай. Абуру цийи пек-лек алукъдай, пай-уьлуьш гъазурдай. Жуван кивалин гъалал ризкидикай савкъатар тухудай. Инсанар чпин веледарни галаз мугъманвиле фин халисан мярекатдиз элкъведайд. Гъа икл, несилар, сихилар мукъва жедай.

Мугъмандин суфрадал кивалин иесиди виридалайни дадлу хуьрекар тадай. Фупъуна куьтягъайдалай къулухъ верци ихтилатрал илигдай абур. Хуьруьн хайиди, квейиди, яргъариз акъатайди, шегъреда авайди, дарда гъатайди риклел хкидай. Атун авай, хъфин авай и дуйньядин виридалайни хъсан легъезяр тир къван ибур. Инсанар сад садаз герек тир, абур сад садаз чпин риклин сирер ихтибардай. Архаяр, дустар, хайибур икл арадиз къевезвай.

Са береда чи хуьрера, районра, шегъерра гъар кивалихъ вичин тавдин кивалер авай. Мугъман кивалин шагъ я лагъана адаз алакъдай хатур-гъуьрмет ийидай. Яшлу, къузъ инсанар яшамиз жезвай кивалериз илифун лагъайтла, гъам суваб тир, гъам алхиш. Начагъ хъанвай, месе гъатнавай гъар са касдал нубатдалди вирида къил чъугвайд. Рикл-дуркун авуна, алакъдайвал куьмекни гудай. Инсанар агуддай, абурун арада хъсан рафтарвилер арадал гъидай и финхтурни. Дердер, хажалатар пайдай пар къезил хъурай лугъуз, шадвилер пайдай, виридан риклера шадвилин гъиссер куькълунрай лугъуз.

Са шумуд йис идалай вилик икл тир. Гъеле чаз хайибур, жуванбур, мукъва-къилияр, агъсакъалар чизмай. Гъеле чавай хайибурухъ галаз хайи чъалаз

рахаз жезмай. Чи аялар чна лагъайвал яшамиз жезвай.

Са береда лезгийри лугъудай: «Ам вуч квал я, аниз мугъман илиф тавурай!» «Мугъман авачир квал яд атлай регъ я», – лугъудай абур. Кивалин абур тир мугъмандиз алакъдайвал хатур-гъуьрмет ийидай вирида. Мугъман авачир кивале хийир-берекат жедач лагъай гафарин чъалахъ тир инсанар. Ам тавдин кивале, вичи киле ацукъарна, адаз къуллугъардай, хъфидайтла пай-уьлуьш кутадай.

Сад садан кивализ илифай, санал са кап фу тлъур инсанар мукъва жедай. Ихътин финхтурни ислэгъвал, дуствал, стхавал, кланивал хътин къенивилер арадал гъидай.

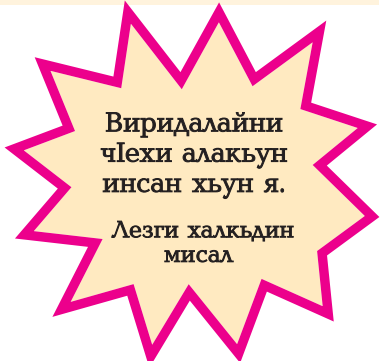
Гъайиф хъи, къвердавай и адетар квахъзава. Дегиш жезва инсанар, дегиш жезва абурун къилихар. Гила чун телевизор лугъудай са къватлиди идара ийизва. Ам авай чкъада чи вилериз затни аквазмач. Кивализ мугъман атайлани телевизордидай вил алуддач чна. Гъадал вил алаз кланз-такланз ихтилатда мугъмандихъ галаз. Хайибурулай пара телевизордай къалурзавай инсанрихъ ялзава чна. Патав гъай, дарвилери чуйкъуьзвай инсанрин гъаларикай хабарни къазмач. Гила хайибур, мукъва-къилияр герекзамач чаз. Абуру вахт пара тухузва. Чаз кланзавайди хъуьтуьл диван, телевизор, садни гъилин телефон я. Фу недай вахтунда атай мугъманди лагъайтла, садбуру кефияр чъурда – чпел клус тимил гъалтда эхир.

Къенин аям акунайтла, чи бубайрин рикл пад жедай. Эхиз жекир абуровай и крар. Халкъдин адетар вилин нинияр хъиз хвена чал агакъарай абурун руьгъдиз аян ятла чи къенин гъалар?

ЧАКАЙ КХЪЕНАЙ...

Лезгийри Россияда, Къафкъазда ва Бакуда квиле физвай вакъияяр хъсандиз къатузва. Абур девирдин вакъияйрив къадайвал женгерив эгечлиз, гъина яшамиз хъунилай аслу тушиз чпин женгчи руьгъ къалуриз алахъзава. Абурун и руьгъди маса агъалийризни таъсирзава.

Генерал ТИХОНОВ,
Дагъустан вилайтдин военный губернатор.
1905-йис.

ХƏБƏRLƏR

MINI YUBKA QADAĞAN OLUNACAQ

İtaliyada açıq-saçıq geyimə məhdudiyət qoyulacaq. Bu qadağa Neapolun yaxınlığındakı Kastellammare di Stabiyə şəhərində tətbiq olunacaq. 41 maddədən ibarət qadağalar siyahısı Kastellammare di Stabiyada bələdiyyə məclisində qəbul olunacaq.

Mərkəz saçıq düşüncəyə sahib bələdiyyə sədri Luiçi Bobbio bununla şəhər əxlaqını yenidən təsis etməyi və birgə yaşamaq qaydalarını inkişaf etdirmək istədiklərini deyib. Qeyri-adi yaşaqlar siyahısında park və bağlarda futbol oynamaq, ictimaiyyət arasında söyüş söymək və s. də var. Bələdiyyə məclisində səsverməyə çıxarılan qaydalar qəbul edilərsə, buna riayət etməyənləri 25-500 avro arasında cərimə gözləyir. Qeyd edək ki, İtaliyanın bezi əyalət və şəhərlərində belə qeyri-adi yaşaqlar var. Buna misal kimi çimərlikdə qumdan qala düzəltmək, maşında öpüşmək, küçə pişiklərini bəsləmək və s. göstərmək olar.

AVROPA MƏHKƏMƏSİ TÜRKİYƏNİ REKORD MƏBLƏĞDƏ CƏRİMƏLƏYİB

Avropa İnsan Haqları Məhkəməsi Kipr yunanlarının iddiası əsasında Türkiyəni rekord məbləğdə maddi təminat ödəməyə məhkum edib.

APA-nın "Hürriyyət"ə istinadən verdiyi məlumata görə, əslində iş üzrə qərar 2009-cu ildə çıxarılsa da, təzminatın miqdarı müəyyənəndirilməmişdi. 26 oktyabr 2010-cu il tarixli qərara əsasən iddiaçıların mülkiyyət hüququnu pozan Türkiyə onlara 3 ay ərzində 13 milyon 315 min avro təzminat verməlidir.

Qeyd edək ki, 1974-cü ildə Kipr türklərini soyqırımından qorumaq üçün adaya ordu yeri-dən Türkiyə yunanların yaşadığı bezi əraziləri də ələ keçirib. Öz evlərini tərk edərək adanın cənubuna - yunan tərəfə köçən şimaldakı bir çox yunan 1990-99-cu illərdə Avropa İnsan Haqları Məhkəməsinə şikayət edib. Bundan sonra analoji şikayətlərə AIHM deyil, Şimali Kiprdə yaradılmış xüsusi komissiya baxacaq.

MÜSƏLMAN ÖLKƏLƏRİ QOYUNLARI GÜRCÜSTANDAN ALIR

Gürcüstan sürətlə kənd təsərrüfatı sahələrini, xüsusilə də heyvandarlıq sektorunu inkişaf etdirir.

Belə ki, oktyabr ayı ərzində ərəblər, iranlılar və azərbaycanlılar Şərqi Gürcüstandan 8000 baş qoyun idxal edib. Bu haqda heyvandarlıq şirkətinin direktoru Nargiza İlluridze məlumat verib. Onun sözlərinə görə, ərəblər bir qoyuna görə 150 ləri (184 ləri-100 dollar) ödəyib.

Şirkət direktoru qoyun ətinə əsasən müsəlman ölkələrinin böyük üstünlük verdiyini deyib. N.İlluridze həmçinin bildirib ki, satış artımı ilə yanaşı, qoyunların qiymətində də bahalaşma qeyd edilir: "Məsələn, əvvəllər bir qoyun 100 ləriyə satılırdı. Qiymətin qalxması ilə əlaqədar insanlar bu sahəni genişləndirməyə başlayıb."

НА ЗДОРОВЬЕ!

ГРАНАТ

В гранате есть все необходимое для слаженной работы организма. В его соке обнаружены 15 аминокислот, причем 6 из них - незаменимые, которые обычно в растениях не содержатся - только в мясе! Если вы не едите животной пищи, гранаты должны быть всегда на вашем столе. В них присутствуют 4 важнейших витамина: С укрепляет иммунитет, Р - сосуды, В6 - нервную, а В12 улучшает кроветворение. Решили худеть? Гранаты идеальны для разгрузочных дней. В 100 г мякоти содержится 62-79 ккал, а в 100 мл сока - 42-65.

Замечали, насколько терпок гранатовый сок? Благодарить за это нужно дубильные вещества, обладающие дезинфицирующим действием. Больше всего их не в мякоти и даже не в кожуре, а в коре гранатового дерева. Ее можно использовать при инфекционных болезнях как растительный антисептик. Ученые выяснили: кора граната - мощное оружие против туберкулезной, кишечной и дизентерийной палочки.

А сок граната и отвар кожуры избавляют от дисбактериоза кишечника.

В гранате полезно абсолютно все - даже мелкие косточки внутри зернышек. Это отличное стимулирующее средство для «ленивого» кишечника и источник цен-

нейшего гранатового масла. Оно защищает от рака и омолаживает, поскольку богато жирорастворимыми витаминами F и E.

А гранатовый сок! В нем содержатся мощные антиоксиданты - антоцианы. Под их действием улучшается обмен веществ и кровообращение. Они укрепляют стенки сосудов, благодаря чему снижается угроза инсульта, инфарктов и отслоения сетчатки.

Суточная потребность организма в антоцианах - 35-50 мг. В 100 мл сока их содержится 34-76,5 мг.

ТАБЛИЦА МЕНДЕЛЕЕВА ПОД КОЖУРОЙ

ГРАНАТОВЫЙ СОК НАСЫЩАЕТ ОРГАНИЗМ натуральным комплексом макро- и микроэлементов:

кальцием (3-10 мг/100 мл), фосфором (8-70 мг/100 мл), железом (0,3 - 0,7 мг/100 мл), калием (133-378 мг/100 мл), магнием (12 мг/100 мл), натрием (1-7 мг/100 мл), а также марганцем, кремнием, серой, хромом, медью, алюминием, литием и никелем.

Имейте в виду: Гранат относится к числу наиболее аллергенных фруктов. Даже апельсин в этом отношении не идет с ним ни в какое сравнение!

ЗДОРОВЬЕ В ПОДАРОК

ОБЩАЯ ЗАШЛАКОВАННОСТЬ ОРГАНИЗМА. Для очищения крови от конечных продуктов обмена веществ и токсинов 2-3 раза в год по 3 недели пейте свежее гранатовый сок. На первой неделе - по полстакана 3 раза в день, на второй неделе - 2 раза, на 3 неделе - раз в день в промежутках между едой.

СКЛОННОСТЬ К ОТЕКАМ, ЗАСТОЙ ЖЕЛЧИ. В качестве мочегонного и желчегонного средства принимайте по 1/3 стакана гранатового сока.

ПЛОХОЙ АППЕТИТ. Пейте 1/2 - 1 стакану гранатового сока или съедайте гранат за 15 минут до еды.

КИШЕЧНОЕ РАССТРОЙСТВО. 3 столовые ложки гранатовых корок залейте стаканом кипятка в эмалированной кастрюле и нагревайте полчаса под крышкой на медленном огне, охладите, процедите. Принимайте по 1/4 - 1/3 стакана 3-4 раза в день.

ПОВЫШЕННАЯ ТЕМПЕРАТУРА, НАСМОРК, БОЛЬ В ГОРЛЕ. Примите стакан гранатового сока (можно добавить мед по вкусу или смешать со сладким яблочным либо морковным соком).

ЗАРАЖЕНИЕ ГЛИСТАМИ. Народная медицина рекомендует ежедневно принимать по 30 г смолотой в порошок сухой кожуры граната, заливая ее горячей водой.

КЛАДЕЗЬ ВИТАМИНОВ

РОСТКИ ПШЕНИЦЫ

Не секрет, что молодые побеги пшеницы - уникальный источник витаминов и микроэлементов. В них содержится много особого вещества - хлорофилла. Поэтому их сок оказывает противомикробное действие. Также в соке много антиоксидантов - он обладает омолаживающим эффектом и способствует повышению упругости кожи. Купить чистый сок из ростков пшеницы в магазинах не так просто. Гораздо чаще можно встретить коктейли на его основе, которые тоже очень полезны.

АЛОЭ

Содержит множество необходимых организму витаминов, микроэлементов и аминокислот, которые к тому же легко усваиваются. В его состав входят ферменты, улучшающие обмен веществ. А также клетчатка, очищающая кишечник. Всего в соке алоэ содержится около 75 различных полезных компонентов. Алоэ не только помогает пищеварению, но и восстанавливает

ет баланс гормонов. Ежедневное употребление сока способствует нормализации менструального цикла и профилактике раннего климакса. Сок алоэ отлично стимулирует нервную систему. Также он улучшает работу и состояние желудочно-кишечного тракта, понижает повышенную кислотность желудочного сока.

ТЕРН

Полезен будущим мамам, а также в период грудного вскармливания. Его можно включать в детский рацион, так как он особенно необходим растущему организму при повышенных нагрузках в детском саду или школе. Сок плодов терна используют как общеукрепляющее и профилактическое средство во время эпидемии гриппа, для повышения иммунитета у часто болеющих детей и взрослых. Он применяется при воспалительных болезнях желудка, кишечника и мочевого пузыря. Лечение соком терновника эффективно при язвенных колитах, дизентерии, пищевых отравле-

ниях. Ведь терн содержит большое количество дубильных веществ, обладающих вяжущими и дезинфицирующими свойствами.

СЕЛЬДЕРЕЙ

Повышает тонус, подавляет аппетит, обладает мочегонным и слабительным действием. Является отличным средством против лишнего веса, так как в нем мало калорий и много природного клетчатки. Благодаря повышенному содержанию витамина С и В он способствует профилактике вирусных заболеваний и инфекций. Сок сельдерея особенно полезен для людей с диабетом, так как он нормализует углеводный обмен. Сельдерей усиливает выделение из организма шлаков, помогает лучше усваивать белковую пищу. Рекомендуются при неврозах, беспокое, возбуждении и быстрой утомляемости. Кальций и фосфор, содержащийся в соке, делают его особенно привлекательным для любителей спорта - эти вещества вымываются вместе с потом.

Дүnyada
ən yaxşı şey
yaxşılıq etməkdir.

Azərbaycan
atalar sözü

Üç yüz il əvvəl adı tarixə düşsə də, xalq onun qəhrəmanlıqlarından xəbərsizdir. Bəlkə də bu, XVIII əsrin əvvəllərində Hacı Davud bəy, Əli Sultan, Hacı İbrahim, Xürük Əli kimi ləzgi qəhrəmanlarının daha çox məşhurlaşması ilə bağlıdır. Lakin onların silahdaşı olmuş, onlarla çiyin-çiyinə İran və rus işğalçılarına qarşı döyüşmüş Qurbanın da düşmən üzərində çalınmış qələbələrdə böyük rolu vardır. İndiyədək haqqında bir məqalə belə yazılmamış bu qəhrəmanı Qaziqumux hakimi Surxay xan «böyük döyüşçü» adlandırmışdı. Xanın ləzgilərdən ibarət qoşununa rəhbərlik edən Qurbana Qəbələ mülükləri «Xilaskar» adını vermişdilər.

QƏBƏLƏ MƏLİKLƏRİNİN ƏHVALATI

XVIII əsrin sonlarında İran hökmdarı I Şah Süleymanın (II Səfinin) baş vəziri və siyasətə məşğul olan saray naziri Ləzgi Lütfuli xanın Dağıstanda, Şirvanda və Əfqanıstanda siyasi uğursuzluqları aradan qaldırmaq üçün həyata keçirdiyi bir sıra tədbirlər zəifləmiş Səfəvi hakimiyyətinin ömrünün bir qədər uzanmasına səbəb oldu. Ağillı vəzir bir çox hakimlərin, o cümlədən Dərbənd və Şamaxı canişinlərinin özbaşaxlıqlarına son qoydu. Onun təşəbbüsü ilə I Şah Süleyman yerli hakimlərin sultan, mülük, dərğa, tiuldar və başqa vəzifələrə təyin edilməsi, onların hüquqlarının tənzimlənməsi ilə bağlı fərmanlar verdi. Əhəlidən yığılan vergilər azaldıldı, yerli əhəlidən şah ordusuna əsgər toplanmasının qarşısı alındı.

Lütfuli xanın təşəbbüsü ilə keçirilən belə islahatlar yüksək vəzifəli saray məmurlarının xoşuna gəlmirdi. Çünki onlar daha şahdan xəbərsiz istədikləri vilayətə istədikləri adamı hakim təyin edib, əhəlinin üzərinə əlavə vergilər qoya bilmirdilər.

1964-cü ildə I Şah Süleyman vəfat edəndən sonra taxta çıxan onun yeniyetmə oğlu Sultan Hüseyn tezliklə saray nazirliyinin əlində ələ keçirildi. Onlar gənc şahı atasının siyasətinin əksi olan bir siyasət yeritməyə təhrik etdilər. Vergilərin həcmi üçqat artdı. Saray münafiqsələri yaradan məmurular ağillı baş vəziri – Lütfuli xanı aradan götürmək üçün yollar axtarırdılar. Nəhayət, onlar şahı inandıraraq ki, guya ləzgiləri, əfqanları və kürdləri imperiyanın rejiminə qarşı ayağa qaldıran və üsyançılara idarə edən Lütfuli xandır. Fitnəyə uyan təcrübəsiz şah ağillı baş vəziri qətlə yetirir. Tarixi mənbələrdən birində belə hadisə belə şərh olunmuşdur: «... O tarixlərdə İran Hükümdarı Hüseyn Şahın İtimad-üddəvisi Ləzgi aslından Lutfali Han isminde biridir. Şah, Lutfali Hanı Afqanıstanı yardım etmək, Safevilərə qarşı savaşta bulunan Dağıstanlıların üzərinə göndərilməsi lazım gələn Yürücü kuvvetlərinin hərəkətinə naməlik və Ləzgi bəylerine heçbir şeydən çəkinmədən Revan kalesi üzərinə yürürməli üçün məktub göndərmək suçlarından mühakimə etdirərək közlərinə mil çektirmişdir.» (Tarix-i Ağvan. Süleymaniye Kütüphanəsi, H.Halit kısmı, N 324).

Baş vəzirə belə qəsd edilməsi vaxtilə onun məsləhəti ilə təyin olunmuş hakimlərin, o cümlədən Qəbələ mülüklərinin narazılığına səbəb oldu və onlar şaha itaətdən boyun qaçırmağa, onun qoyduğu qanunlara əməl etməməyə başladılar. Alban tarixçisi Yesai Həsən Cəlalıyan Qəbələ mülükləri Mahmud haqqında yazmışdır: «O, Şamaxı xanından bütün Qəbələ vilayətini almışdı. Bu, məhsuldar torpaqları və çoxsaylı əhəli olan vilayətdir. Burada yerli əhəli ilə yanaşı Qarabağ ölkəsindən gəlmiş... erməni xalqı da yaşayırdı. Onların hamısını xəzinəsinə əhəlidən külli miqdarda qızıl və gümüş toplamış həmin mülük hakimlik edirdi. Əzilən əhəli, həmçinin erməni əhəlişi xanın sarayı qarşısına yığılaraq ondan xana şikayətlanmış, sonra şaha müraciət etmişdir. Qarabağın Xaçen vilayəti mülüklərinin nəslindən olan Barsəq adlı keşiş də orada idi.

Əhəli köçəndə [buraya] o da öz ailəsi ilə gəlmişdi. Onlar [gölmələr] Söyüdü kəndini bərpə etmiş və burada məskunlaşmışdılar, vilayətdə bundan yaxşı kənd yox idi. Əhəli onu (keşişi) öz arasında böyük seçərək, İsfahana şahın sarayına göndərdi ki, mülük nəslindən olan o, oradakı (Söyüdü kəndindəki) erməni xalqının mülüki təsdiq olunsun. O (keşiş) könüllü yola düşdü və şahın əmrini alıb geri qayıtdı. Amma onun düşməni [Mülük Mahmud] güclü idi və keşiş onun qarşısında tab gətirə bilmədi, o, rüşvətə Şamaxı hakiminə kor etmişdi və ona görə də şahın təyinatı nəticəsiz qaldı.

Bir müddət ötəndən sonra xana nifrət edən Şamaxının tanınmış adamları ona qarşı çıxaraq, şahın yanına getdilər və xanın

MƏŞHUR LƏZGİLƏR HAQQINDA BİLMƏDİKLƏRİMİZ

BÖYÜK DÖYÜŞÇÜ

dəyişdirilməsinə nail oldular. Onlar Məlikdən [Mahmuddan] da şikayət edərek, onun çoxlu varidat topladığını, ona (şaha) qarşı çıxmaq istədiyini dedilər. Şah dərhal onun canlı və dəsinə əmlakının siyahıya alınması və xəzinəyə verilməsi, onun (məlikin) ailəsi ilə birlikdə dustaqxanaya salınması barədə əmr verdi. Həmin əmr ləngimədən yerinə yetirildi. Şahın əmrlərdən gəlib siyahı və zavt (müsadirə haqqında akt – M.M.) tərtib etdilər, məlikin evi və bütün əmlakı haqqında təsəvvür yaradan sənəd hazırladılar, onun özünü Əhməd adlı qardaşı ilə birlikdə qandallayib Şamaxıya gətirdilər, bir neçə ay zindanda saxlayıb buraxdılar və hakimiyyəti də qaytardılar.

Deyənlərə görə onların xəzinəyə verilməsi əmlakının qiyməti müxtəlif qab-qacaq, mal-qara və mülklər nəzərə alınmadan 70000 tündəndən çox idi.

Deyənlərə görə onun həmçinin 500 dəyirmanı, 500 düydüyən tingi, 500 ipək sarıyan dəzgahı və mancanağı, çayları, aran yerlərə, tərəvəz sahələrinə çəkilmiş «arx» adlanan çoxlu kanalları var idi və daha nə qədər varidat olduğunu özünü fikirləşin.

Bu hadisələrdən bir neçə il keçəndən sonra Şamaxı xanı Hüseyn yenidən hər iki qardaşı həbs etdi və şahın əmri ilə onların başlarını vurdu. Sonra onun (məlikin) üç oğlunu – Peykarı, İbrahimi və Qasımın tutaraq işgəncə verdi, onlardan 25000 tündəndən qalan əmlakı da alıb buraxdı.

Bundan sonra şahın yanına gedən Peykar mülük təyin olunur və atası kimi vilayəti idarə etməyə başlayır.

Dörd il keçəndən sonra Şamaxı xanı olan başqa Hüseynin əmri ilə Peykar öz evində güllələnir, bütün əmlakı və evi əlindən alır, arvadları və oğlanları əsir alınaraq Şamaxıya aparılır. Sonra onun bütün əmlakını axtarib üzə çıxarıb, xəzinəyə təhvil verir. Deyəldiyi kimi, bu əmlakın dəyəri 20000 tündəndən çox idi.

Onun (Peykarın) qardaşları İbrahim və Qasım qaçaraq Əli Sultanın yanına gedir,

oradan dağları [Qafqazı] əsarə qəhin tayfaların (ləzgilərin) başçılarına pənah aparırlar...

... Onlar (Peykarın qardaşları) həmməz-həb olduqları ləzgilərin yanına getmişlər. Deyənlərə görə onlar ləzgilərin qabağında ayaqyalın, başaçıq dayanmış, bununla da şüalərin onları təhqir etdiklərini bildirmişlər. Onların (qardaşların) belə halda gəlməsi onlarda (ləzgilərdə) nifrət (şüalərə qarşı) oyatmış və onlar vəhşi heyvandan bəter qəzəblənmişlər. Bunu onlar özləri üçün böyük təhqir hesab etmiş və bir-birlərini birləşməyə çağırmışlar. Qəzəbli halda on minlərlə, çoxminli qoşun yığıldı və hər yerdən yuxarıda adı çəkilən rayonların ləzgilər tərəfindən dağıdılması haqqında xəbərlər gəlməyə başladı. Yeni cəm olanlar da onlara qoşuldu.

Onların Surxay adlı başçısı iberlərin ölkəsində gedib çıxmış, Xaketiyanın aşağı hissəsindən və Tiflisdən keçərək, Somxat adlanan vilayəti (Gürcüstanın cənub rayonlarını – M.M.) və Dumnanı (Dmanisi şəhərini – M.M.) talamışdır.

İndi isə 1171-ci ilin (1722-ci ilin) avqustun 10-da bütün bu ləzgi tayfaları öz başçıları – yuxarıda adı çəkilən Surxayla, Şamaxılla, Usniylə, Hacı Davudla və Əli Sultanla birlikdə, öz qüdrətli qoşunları ilə Şamaxı şəhərinə yaxınlaşmışlar...» (Yesai Həsən Cəlalıyan. Alban ölkəsinin qısa tarixi (1702-1722-ci illər). Rus dilində. Bakı, 1989. Səh. 25-27).

Qəbələ mülüklərinin qisasını alan ləzgilərin qızılbaşlarla döyüşlərinə Surxay sonradan

**İgid döyüşdə,
dost bərkdə
tanınar.**

**Ləzgi atalar
sözü**

Həsən Cəlalıyan. Alban ölkəsinin qısa tarixi (1702-1722-ci illər). Rus dilində. Bakı, 1989. Səh. 28-29).

Bəzi tarixçilər Bərdənin azad olunmasında Əhməd xanın və Surxay xanın da iştirak etdiyini bildirlir. Lakin bu, yanlış fikirdir. Son vaxtlar Dağıstan arxivlərində üzə çıxarılmış bəzi sənədlərdən göründüyü kimi, Bərdənin azad olunmasında onlar deyil, onların dəstələri iştirak etmişlər. Belə sənədlərdən birində deyilir: «... Sonra usmi Əhməd xan və Surxay Bərdəyə qoşun göndərdilər. Usmi Burjum bəyi, Surxay isə Qurbanı qoşun başçısı təyin etdi. Qoşun hücumuna keçdi və çətinlik çəkmədən Bərdəni tutdu. Bundan sonra Surxay təşəxxüsündən yera-göyə sığmadı, özünü çox təköbbürlü, son dərəcə bacarıqlı və vacib adam kimi aparmağa, özünü öyməyə, hakimiyyətə qarşı etirazlarını bildirməyə başladı, Əhməd xanın arxasınca gətməməyi qərara aldı. Ona görə də usmi Əhməd xan ona verdiyi [vaxtilə] kəndləri geri aldı. Beləliklə onların arasında parçalanma başlandı.» (Dağıstanda usmilərin döyüşləri və iranlılarla bağlı hadisələrin (döyüşlərin) tarixi. Ərəb dilində. Dağıstan Tarix, Dil və Ədəbiyyat İnstitutunun əlyazmaları fondu. F. I, siy. 1, iş 287, vər. 16.)

Əslində Bərdə bir o qədər də əsaslıqla azad edilməmişdi. İranlıların yaxşı müdafiə mövqeyi seçmiş 30 minlik qoşununa qarşı dağlıların Burjum bəy başda omlaqla 8 minlik, Qurban başda omlaqla 7 minlik qoşunları hücumu keçmişdi. Düşmənin ikiqat çox canlı qüvvəyə malik olması Qurbanı taktikası kimi dəyişməyə məcbur etdi. O, gecə qəfil zərbə endirməyi qərara aldı. Əvvəlcə çay keçib, düşmənin sahilədeki ilk postlarını ələ keçirdi. İranlıların şəhərdəki əsas qüvvəsi bunu hiss etmədi. Qurban öz qoşunu ilə çay keçəndən sonra, Burjum bəyin qoşunu da çayı keçdi. Sonra onlar birləşib qəfil hücumu başladılar. Alban tarixçisi Yesai Həsən Cəlalıyan ləzgilərin qəfil hücumunun nə ilə nəticələndiyini belə qələmə alıb: «Mahir... təcrübəli ovculara bənzər onlar (ləzgilər – M.M.) səssizcə böyük çayın (Kürün – M.M.) sahilinə gəldilər və bir gecədə o biri sahilə keçdilər...»

Onlar (farslar) tələsmədən döyüşə hazırlaşdıqları vaxt digərləri (ləzgilər) onlara zərbə endirib darmadağın etdilər. Sonra Arsax (Qarabağ – M.M.) çayına və Xaçen (Qarabağda çay – M.M.) çayının vadisinə kimi qovdular.» (Yesai Həsən Cəlalıyan. Alban ölkəsinin qısa tarixi (1702-1722-ci illər). Rus dilində. Bakı, 1989. Səh. 29).

Həmişə «mənim ləzgi şirlərim» deyib qoşunu ilə qürrələnən Surxay xan Qurbanın 7 minlik ləzgi qoşunu ilə göstərdiyi sücaətləri öz ayağına çıxımsız və bəzi məsələlərə də üsyanın digər rəhbərləri olan Hacı Davud bəylə və usmi Əhməd xanla razılaşmaq istəməmişdi. Bu, onunla nəticələndi ki, Əhməd xan vaxtilə ona bağlılığı kəndləri və mülkləri geri aldı, Qurban isə könüllü olaraq 7 minlik qoşunu ilə Hacı Davudun tabeliyinə keçdi. Parçalanmanın qarşısını almağa çalışın Hacı Davud öz silahdaşları ilə uzun müddət məşvərət etmiş, Surxayı yanlış yoldan qaytarmağa çalışmış, Qurbana onun qoşununda qalması məsləhət görmüşdü. Lakin Surxay inadından dönməmişdi. Bunu görə Qurban da öz dəstələri ilə Surxaydan ayrılmışdı.

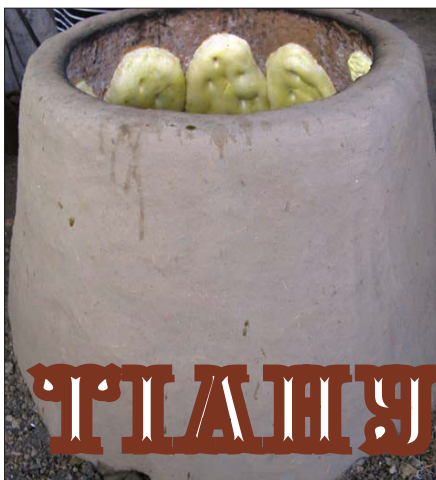
Müzəffər MƏLİKMƏMMƏDOV.
(Ardı var)

BƏRDƏNİN AZAD OLUNMASI

Şamaxının azad edilməsi İran şahı Sultan Hüseynin tabeliyində olan digər vilayətlərin hakimlərinə bərk qorxuya saldı. Onların üsyançılarına qarşı mübarizə aparmaq üçün yollar axtarırdılar.

Bununla əlaqədar alban tarixçisi Yesai Həsən Cəlalıyan yazmışdır: «... Şəhər (Şamaxı – M.M.) almandan sonra Gəncənin və Yerevanın hakimləri şaha xəbər verdilər, etirazlarını bildirdilər və öz qoşunları ilə birlikdə Ağvan şəhəri olan Kür çayı sahilindəki Partava (Bərdəyə – M.M.) gəldilər. Orada Yerevan xanı bütün rayonların hakimləri və Gəncə xanı bütün tanınmış adamlarla, 30000 nəfərlik qoşunla cəmləşdi. Çardan (şahdan – M.M.) onlara heç bir kömək gəlmədi. Onun başı Qəndahar ətrafındakı müharibəyə qarışmışdı. O, ancaq şifahi və yazılı olaraq hakimlərə nə etmək lazım olduğunu əmr edirdi...» (Yesai

ЭГН ОГРАФИЯДИН ЧИИ

ЧРАНАЙ УГРДЖИЛНИ ФУ

Къафкъаздин гзаф халкъари хъиз, лезгийрини дегь ч'аварилай фу чран патал т'анурдикай менфят къачузва. Хъран к'вале хъралай гъейри т'анурни жета.

Т'анур цилиндридик ухшар къул я. И къул къве жуьреда расда. Виликан девирра чил фу хъиз эгъундай ва хъар расзавай хурхадикай менфят къачуна, т'анур кутадай. Ихътин т'анурди цай яргъалди хуьда ва фу генани хъсандиз чрада. Къвед лагъай жуьредин т'анур чиливай са юк' къван къакъанда раснавай къул я.

Ихътин т'анурар алатай асирдин 50-60-йисарилай нинхъ генани пара пайда хъана.

Т'анурда фу чран гзаф зегъмет алай кар я, ам гъар садалай алакьдич. И кардик виКегъ ва алакьунар авай дишегълийри къил кутада. Хъсан фу хъсан т'анурда чрада дугъуда. Гъавилияй т'анур эцигунив рик' алаз эгеч'ида. Т'анурда чрай фан атир вири хуьруз чкида.

Хуьрера т'анурдикай чухъверар, ичер, хутар ва маса майваяр къурурун патални менфят къачуда.

Шикилда: Исмаиллы райондин Ивановка хуьруьнэгъли Къзилгуьла т'анурдин фу хъсандиз чрада.

ЛАЦАРИН ГИШИРАР

Шагъ дагъдин ценерив гвай Лацарин хуьре яшамеш жезвай Тофикъ Абдулразадин хва Балалиев вичихъ шайрдин алакьунар авай инсан я. Ада хайи хуьре са шумуд булахдал чан хкана. Элкъурна къванцин цла тунвай булахдин яд кварцай авахъзава. Гъа саягъда рекъин къерехда мад са булах гуьнгуьна хтунва. Адан патав гвай тепедал экъеч'инавай ц'велин тарарин кланик к'ларасдикай раснавай столни

куьсрияр тунва. Рехъ атана галатнавайбуру патал къайи яд хъвана, ял ягъидай вижевай чка я инаг.

Зегъметдал рик' алай Тофикъа хъ

атанвай гиширикай безекар ганва.

К'валин къен лагъайта, адан гамарив ац'анва. Дегъ ч'аварин халичаринни суагрин чешнийрал рик' алай Тофикъа халисан сенятдин эсерар яратмишзава, абуруз хайи хуьруьн иер гиширар куьчарзава.

Вичин уьмуьрдин юлдаш Эл'нарадихъ галаз санал къуд хва ч'ехи ийизвай Тофикъ патал гамарбанвал бизнес ваъ, рик' алай сенятдихъ вичин пай кутадай рехъ я.

мадни са алакьун ава. Вичин гъилералди эцигнавай адан к'вал халисан сенятдин эсер я: адаз къилляй-къилди к'ларасдал

МАД СА ИЛИМРИН ДОКТОР

Валиде Жавидан руш Исзаде 1953-йисуз Кцлар шегьерда дидедиз хьана. Ина 2-нумрадин юкьван мектеб кьизилдин медалдалди, Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин филологиядин факультет тафаватлувилелди акаьлтГарна. Ада 5 йисуз Мингечевир шегьердин 12-нумрадин юкьван мектебда муаллимвал авуна. 1983-йисалай гилан Бакудин Славян Университетда муаллимвал ийизва. 1989-йисуз диссертация хьена, филологиядин илимрин кандидатвилдин тIвар кьачуна.

Валиде Исзаде БСУ-дин филологиядин факультетдин алай аямдин урус чIалан кафедранин доцент я. Адан докторвилдин диссертация урусин XI-XIX виш йисарин правовой терминологиядиз талукьарнавайди я. Ада магистрризни бакалаврриз урус чIалан лексикологиядай ва текстер лингвистикадин рекьяй анализ авунай лекцияр кIелзава.

“САМУР”

И йнкъара чал са шад хабар агакьна. Чи алимрин жергедик мад са лезги дишегьли экечIна.

Бакудин Славян Университетдин доцент Валиде Исзадеди докторвилдин диссертация хьена.

КВЕЗ ЧИДАНИ?

- 902-йисуз кхьенвай, лезгийрин тарихдиз талукьарнавай «Ахтынаме» ктабдин чин алимри са шумудра куьчарнай. Сифте яз ктабдин чин куьчарайди Ширвандин машгур лезги алим Рефи Ширванви я. Ада «Ахтынамедин» чин 1296-йисуз куьчарнай.
- Арабрин топограф ибн ал-Факигьа малумат гайивал, X асирда лезги чилерал архитектурадинни скульптурадин лугъуз тежедай кьван зурба чешнеяр алай. Ина инсанрин, асланрин, балкIанрин чIехи гьумбетарни авай.
- Дербент кьурдалай кьулухь арабри шегьер хазаррикай хуьн патал ина са шумуд меркез туькIурнай. Гьар меркез чкадин са халкьди хуьзвай. Виридалайни чIехи меркез лезгийрал ихтибарнай.
- 1131- йисуз Дербентда хьайи арабрин сиясатчи Абу Гьамид ал-Гарнатиди шегьердин агьалияр са шумуд чIалал рахазвайди малумарнай. Ада гзаф агьалияр рахазвай чIал хьиз лезги чIалан тIварни кьунва.
- Академик И.Ю.Крачковскийди кхьизвайвал, машгур лезги шаир Гьасана (Рабаданан хва) 1684-йисуз XIII виш йисан классик Саадин «Гуьльстан» эсер лезги чIалаз элкьурнай.
- 1742-йисуз Надир шагьдин Дербентдивай 15 километр яргьа туькIурнавай лагерда 12 агъзур фарс аскерди кашуникайни мекьивилкай азият чIугвазвай. Абурун командирри урус посолстводин кIвалахдар Братишевез лезгийр чIехи женгчи тирди хиве кьуна лагьанай: «ЦIуд фарс аскердивай са яракьлу лезгидин хура акъвазиз жезвач.»

ДУЪНЪЯДИЗ СЕЙЛИ ХОР

АДАЗ ИСТАНБУЛДИН КОНСЕРВАТОРИЯДИН
МУАЛЛИМ ЛАЛЕ СУЛТАНОВАДИ
РЕГЬБЕРВАЛ ГУЗВА

Яргьара яшамиз жезвай чи ватангьлийрин хьсан суракьар агакьайла гзафни-гзаф хвешиде чаз. Чи халкь сейли ийизвай ихтин инсанри дамах кутада чыхь.

Кьисметди 1995-йисуз Азербайжандай Туьркиядиз акъудай Лале Султановадиз и улкьведдин харусенятдал рикI алайбурун арада чIехи гьуьрмет ава. Истанбулдин Консерваторияда фортепианодай тарсар гузвай и лезги дишегьлиди студентриз вичин пеше рикI алаз чирзва.

Лале Султановадиз сейливал гьанвай кьилин себеб лагьайтIа, ада регьбервал гузвай хордин коллектив я. Яшлу инсанри арадиз гьанвай кьуд ванцин хор («Агьыллар хору») неинки Туьркиядиз, гьакIни дуьньядин гзаф улкьвейриз сейли я. 50-далай гзаф инсанри бас, тенор, альто ва сопрано ванерадди манияр лугузвай и хордин коллективдин виридалайни яшлу маничидин 82 йис я. 1980-йисуз арадиз атай и коллектив сенятдин шегьредиз Лаледи акъудна.

Хорди дуьньядин классикрин манияр пешекарвилелди тамарзава.

Коллективдин зурба алакьунар лезги таватдин тIварцихь галаз алакьалу я. Гьавилай адан хатур виридаз пара кIанда.

КцIарви юрист, подполковник Сейфел Султанован руш Лаледи Бакудин 229 нумрадин юкьван мектеб акаьлтГарна, А.Зейналлыдин тIварунихь галай харусенятдин мектебда чирвилер кьачуна. Гуьгьунлай ада Азербайжандин Педагогикадин Институтдин тарихдинни гьукькьдин факультет куьтягьна, 26 йисуз Бакудин 15 нумрадин музыкадин мектебда муаллимвал авуна.

И алакьунар авай муаллимдиз Истанбулдин Консерваторияди кIвалах теклиф авурла садан акъудизни кьведачир хьи, и лезги дишегьлиди Туьркиядин «Агьыллар хору» сенятдин кукIушриз акъудна. Гила Лале Султановадалди и улкьведа парабур дамахзава.

АЗИЗРИН СЕВДА

ЧИ АЯЛАР

Ч А Р А Р

ДАМАХДАЙВАЛ АВУНА КІАНЗАВА

Играми «Самур»! Ярғал йисар я за газет ара датлана келди. Ғяр ғылера жуван рикл алай газет вахчурла лувар акадта захъ. Эхиримжи тилитди зи рикл иллаки шадарна. Ранглуз, ғыкван хъсандиз акъуднава куьне газет. Вуч хъсан тир «Самур» ғымиша ғыа ик акъудиз хъанайтла.

Куьне газетдин сад лағай чина келдайбуруз лағанвай гафари заз кевелай эсерна. Рикл шадардай кваллах ам я хъи, 2012-йисуз чи халкьдин члал, меденият, тарих хуьн патал датлана женг члугвазвай «Самурдин» 20 йис тамам жезва. Дамах кутазва чахъ и карди. Икван четин шартлара газет акъудун кьагьриманвал я. Куьне ғыхътин азиятар члугу-натла зи риклел хъсандиз алама. Ғыкван четинвиледи муг туклуьрна, 15-20 касди яна кланзавай пар са шумуд касди ялна... Куь зегьметар ғыавая фенач. Къе «Самурдикай» чи республикадин марагълу

газетрикай сад хъанва. Куь макъалайри, хци гафари, эвер гунри, важиблу къейдери газет келзавайбуруз вичел ашукъарзава. Бес ихътин газетдиз куьмек тагун дуьз яни?

Чна вирида «Самурдин» таьсиб члугуна кланзава. Адан 20 йисан юбилей халисан сувариз элкъуьрун чи буржи я. Далудихъ халкъ галай газет куьмек авачиз амуькна кланзавач. Газетди чи члал, чи меденият хуьн патал ғыикл женг члугвазватла, чнани адан тираж артухарун патал ғыикл женг члугуна кланзава. Ғич тахъайтла, юбилейдалди газет келзавайбурун кьадар 3 агъ-зурдалай алатдайвал авуна кланзава. Ғавилай за хайи члал клани вири ксариз газет кхьин патал эвер гуьзва. Ша, чна кьедилай газет кхьинин мярекат геьгеншарин. Юбилейдин члавуз адан члехи тираж акуна дамахдайвал.

Эльгет МАГЪМУДОВ,
Баку.

ДЕГЪ ЧАВАРИН ГЕЛЕР

Ярғал йисар я зун чи чилерал дегъ чаварин гелерихъ гелкъвез. Авайвал лағайтла, заз чи хуьрерай кьадим кхьинар ва лишанар алай са кьадар кьванерни ғытнава. Абуруз икван гагъди винел акъуд тавунвайбуруз я. Иллаки кьадим сурара дуьшуьш жезвай кьилин кьванерни чпихъ ялзава. И кьванерал

Ғьам Къафкъаздин Албаниядин девирриз, ғыамни юкван виш йисариз талуьк кхьинар ала. Абуруз албан ғыарфарадди ва аджамдалди кхьенвайбуруз я.

И мукъвара зал Кълар райондин Эчлехуьруьн кьадим сурара крит-миной лишанралди кхьенвай кьилин кьван ғыалтна. Им ғыижридин 1223-йисуз (милладдин 1807-йисуз) рагьметдиз фенвай Ғьажимурад лугъудай касдин сурун кьилин кьван я. И кьванцел дегъ чаварин - чи эрадал кьведалди арадиз атай крит-миной ғыижадин кхьинрин лишанар ала. Чи машгъур алим, профессор Ярала Яралиева ачухарнавайвал, крит-миной кхьинра и лишанар «амаш-кьена» хъиз келзавач.

Алааматдин сир я: дегъ чаварин лишанар ғынай, 1807-йисуз рагьметдиз фенвай касдин сурун кьванцел алай лишанар ғынай? 65 несидилай (тарихчири лугъузвайвал, 100 йис 3 несиддай кьуртла, тахминан 2250 йис алагдайдалай) кьулуьх чал агакьнавай и лишанри мад ғыилера чун пелазгийар тирди субутзаватла? Ништа, ихътин месъайрал ғыалтайла тарихчири, этнографри, археологри чпин гаф лугъун герек я. Ғяр ғыикл ятлани, чи дегъ чаварин тарихрикай хабар гуьзвай делил я и кьван.

Абир ЭЧИХВИ,
Баку.

ЛЕЗГИНСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ

- Богатство – это еще не достоинство.
- От горя и гора разрушается.
- Хочешь добра – сделай доброе дело.
- Дали – забыл, отказали – помнит.
- Начал бороться, старайся победить.
- Осторожность – это тоже мужество.
- Золото в навозе – все равно золото.
- Орел мух не ловит.
- Имеющий быка, найдет и пахаря.
- Глупый конь – плохо, глупый наездник – еще хуже.
- Бойся того, кто тебя боится.
- Сердце старости не признает.
- Огонь в бурку не завернешь.
- Твой край богат – и ты богат.
- Желанье сильнее силы.
- Юный пугает: уйду, старый пугает: умру.
- Дураку открыт секрет – пещкой ушису согреть.
- Лучшее яблоко черви съедят.
- Незвестного коня сзади не обходят.
- Красота нужна для свадьбы, а любовь – на каждый день.
- Жизнь без жены – зла, жизнь без детей – зря.
- Кушает рот – жиреет живот.
- Отстал от стада – считай, не стало.
- Глупый причину видит в судьбе, умный причину ищет в себе.

Перевел с лезгинского доктор исторических наук, профессор З.Д.БАГЛИЕВ.

Если падать,
то лучше с коня,
чем с осла.

Лезгинская
поговорка

AKTUAL MÖVZUYA HƏSR OLUNUB

■ Tanınmış qələm sahibi, siyasi elmlər nazirədi Məmmədəğa Sərdarovun «Qloballaşma və miqrasiya siyasəti» kitabı çapdan çıxmışdır. Bir neçə kitabın müəllifi olan M.Sərdarov Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Fəlsəfə, Sosiologiya və Hüquq İnstitutunun politologiya və siyasi sosiologiya şöbəsinin böyük elmi işçisidir. Onun «Azərbaycanda miqrasiya prosesləri» adlı monoqrafiyası nəşr olunmuş, respublikamızda və xarici ölkələrdə miqrasiyanın nəzəri, hüquqi və praktik məsələlərinə dair onlarca məqalələri dərc edilmişdir. Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü olan M.Sərdarov həmçinin 150-dən çox publisistik məqalənin müəllifidir.

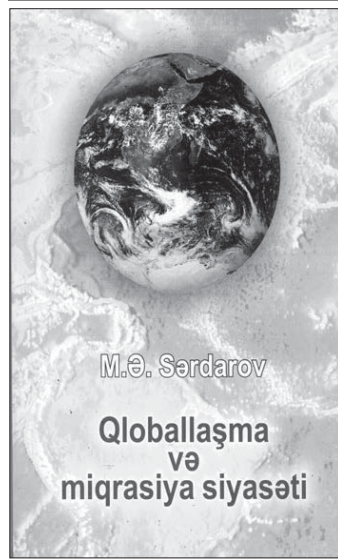
«Təknur» nəşriyyatında çapdan çıxmış yeni kitabda qloballaşmanın həyatımızın sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi və mədəni-mənəvi sahələrinə təsiri barədə

məlumat verilir, bu prosesə bir sıra alimlərin və mütəxəssislərin yanaşmaları açıqlanır. Müəllifin qarşıya qoyduğu əsas məqsəd qloballaşma və inteqrasiya mühtidində əhali miqrasiyasının idarə olunmasında yaranan problemləri araşdırmaq və belə şəraitdə Azərbaycanda aparılan miqrasiya siyasətini şərh etməkdən ibarətdir. O, eyni zamanda yerli öznüüdər orqanları olan bələdiyyələrin miqrasiya problemi ilə əlaqəsini öyrənməyə, miqrasiyanı doğuran bəzi amilləri onların nəzərinə çatdırmağa çalışmışdır.

Tutarlı faktlara əsaslanan, səlis dildə qələmə alınmış kitabın elmi redaktoru fəlsəfə elmləri doktoru, professor Ə. Tağıyev, rəyçiləri fəlsəfə elmləri nazirədi, dosent A.Bəşirov və pedaqoji elmlər nazirədi, aparıcı elmi işçi H.Həmidovdur.

“SAMUR”

YENİ KİTAB

NADİR XƏBƏRLƏR

XƏSTƏNİN BEYNİNDƏN SOXULCAN ÇIXARILIB

Amerikanın Arizona ştatında beyin qanaxması olan qadını əməliyyat etdikdə həkimlər gözlərinə inanmayıb.

Xəstənin beynində həkimlərin qan laxtası hesab etdiyi şey canlı soxulcan imiş. Heyrətini gizlədə bilməyən həkimlər əməliyyatdan sonra vəziyyəti izah edərkən bildiriblər ki, soxulcanı çıxardıqdan sonra xəstənin heç bir problemi qalmayıb. Mütəxəssislər belə fikirləşiblər ki, soxulcanın beyninə girməsi çiyət yeməklə əlaqədar ola bilər.

ÜRƏYİ QARNINDA OLAN UŞAQ

Novorossiysk şəhərində (Rusiya) körpə qız uşağı hər kəsi heyrətə salıb. Rusiya mətbuatı xəbər verir ki, qızın ürəyi... qarnındadır. Qabağa doğru çıxmış ürək yalnız əməliyyat yolu ilə yerinə qaytarıla bilər. Bunun üçün isə hələ bir müddət müalicə aparılmasına ehtiyac var.

Həkim Dmitri Noskov 15 illik təcrübəsində ilk dəfə belə halla qarşılaşdığını bildirir. O, uşağın 2 yaşına çatandan sonra əməliyyat olunacağını bildirir. Bununla yanaşı körpəni qorumaq lazımdır. Çünki istənilən zədə onun ölümünə gətirib çıxarır.

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

ЧИ ТАРИХДИН МАНИЯР

ШАРВИЛИДИН ГЪУНАРАР

ШАРВИЛИДИН КЪАМАТ

А кыл авач Аранрин,
Тум-кыл авач душманрин:
АлтГушиз чал, пехер хыз,
Азгъунар хыз, цеквер хыз,
Дявээр чав ийизва,
Инсанар чи рекъизва.
Чахъ са къшун авазва,
Душман ада гатазва,
КукГварзава рекъера,
Акъудзава къекъерай.
Къиле ава пагъливан,
Тахъай хътин шагъливан!
Гъиле-Кваче звер авай,
Чина экъу хъвер авай.
Амма хъилер атайла,
Чуру гаф-чал атГайла,
Камаш амал авуртГа,
Жуван гъалат такуртГа,
Яда ада тГарамдиз,
Кар ийида гъарамдин.
Суъру хъузва дагълара,
Хулу таза чура.
Эверайла гъай лугъуз,
Авачирдаз цай тухуз,
Векъер кватГиз агакъай,
Гатар кватГиз акъахъай,
Куьмек гуда гъейридаз,
Минет авур вирндаз.
Твар я адан Шарвили,
Эл хуъзвай чи паквилев.
Адав къушар рахазва,

Ам миргерив къугъвазва;
Асланар, къыз, хкажда,
Тарар зурба акъажда;
Чилел са квач гъалчайла,
Мурк аватда дагъларай.
Чилел са квач гъалчайла,
Къван акъахта кунтГалай,
Чулда михъиз гъатда руг:
НукъГрез вичин жагъич муг!
Къулак ква са зурба тур,
Алцумна - къад Чибни зур!
Къад Чибни зур - кВенкВелни,
Тимил тушиз са гъвелни!
Къилин чIарар яргъи я,
Шив-балкIандин фири я!
Адахъ гужлу буй ава,
Мегъуьн тарцин суй ава.
Чукъванар я, уф, кВачер!
Сад са раг я, уф, къуьнер!
Сад са раг я, уф, къуьнер!
Къекъведа - чил зурзада,
Чуьл кВачерик рахада.
Шарвилиди гъарайда -
Душманрин рикI аватда,
Квахъна авай къуват-гуж,
Вахчегар таз, чеб катда!

САД ЛАГЪАЙ ГЪУНАР

Рекъер-хуьлер атIана,
Садра душман атана.
Садра душман атана,
Шарвилиди къатIана.
Ахъайна хъел, туькIуьрна,

КIеретI къулухъ элкъуьрна.
Ахъайна хъел мадни са -
Телеф хъана къанни сад!
Къанни садни элкъвена,
Чамарна фад, хъфена.
Чамарна фад хъфена -
Алчах умуд туькIвенач.
Хквез жуьрэт авунач,
Чи къуватдихъ агъуна.
Чуьлда туна балкIанар,
Крчар алай гъайванар,
Арабаяр, фургъунар,
Чархар хайи файтунар.
Мейитрихъ тум-кыл авач,
Душман эхдай чил авач:
Къурбанд хъана цIаяриз,
Гумар хъана цавариз.
Эл кватI хъана Туридин -
ГъвечIидини чIехиди,
Шарвилидихъ элкъвена,
Вилер чпин куькIвена,
ЧIехидалай эгечIна,
ЧIехидалай эгечIна,
НукъIер хътин рахана,
ЧIалар иер лагъана:
«Я чан гъунар, масан гъунар,
Къенинди я им вуч гъунар!
Чи душманрик акатна фул,
Шарвилидиз экъисна кIул!
Я чан гъунар, масан гъунар,
Чи шадвилехъ авач къадар!
Шарвили, чан Шарвили,
Ви уьмуьр, хва, яргъи хуьй!
Шарвили, чан Шарвили,
Ви тур, цIай хыз, хIи хуьй!

Шарвили, чан Шарвили,
Ви мидяар буьркъуь хуьй!
Шарвили, чан Шарвили,
Ви душманар гъуьргъуь хуьй!
Вун чаз, чан хва, ала я,
Чи рикI алай бала я!
Вун чаз, чан хва, ала я,
Чи дердериз дава я!
Абур я вун, абур я,
Чи рикIерин са нур я!»

КЪВЕД ЛАГЪАЙ ГЪУНАР

Са душманар хъфена,
Атайвалди элкъвена,
Мад душманар атана,
Яргъи рекъер атIана.
Хуьрер къачуз эгечIна,
Шегъерар къаз эгечIна.
КIелейрик цIай кутуна,
Гъатна душман шанкъуна.
Шарвилидиз акуна -
КIвач уьзенгдиз чIугуна.
КIвач уьзенгдиз чIугуна,
Беден тIарам авуна,
КIвач уьзенгдиз чIугуна,
Спел тIарам авуна.
КIвач уьзенгдиз чIугуна,
Хъилевди рикI дакIуна.
Тур къакъаррай акъудна,
Виш кыл садра галудна.
Мад вишдав вич агудна,
БалкIанрилай авудна,
Гъар са саниз акъудна.

Дуьньяда ктабдилай хъсан дуьст авач.
Алишир Навои.

Вил къулухъ яз катзавай,
Хъфиз рекъе гъатзавай
Душманрилай алудна,
Тифтир цавуз акъудна!
Эл кватI хъана Туридин -
ГъвечIидини чIехиди,
Шарвилидихъ элкъвена,
Вилер чпин куькIвена,
ЧIехидалай эгечIна,
ГъвечIидалай хкечIна,
НукъIер хътин рахана.

ЧIалар иер лагъана:
«Я чан гъунар, масан гъунар,
Къенинди я им вуч гъунар!
Чи душманрик акатна фул,
Шарвилидиз экъисна кIул!
Я чан гъунар, масан гъунар,
Чи шадвилехъ авач къадар!
Шарвили, чан Шарвили,
Ви уьмуьр, хва, яргъи хуьй!
Шарвили, чан Шарвили,
Ви тур, цIай хыз, хIи хуьй!
Шарвили, чан Шарвили,
Ви мидяар буьркъуь хуьй!
Шарвили, чан Шарвили,
Ви душманар гъуьргъуь хуьй!
Вун чаз, чан хва, ала я,
Чи рикI алай бала я!
Вун чаз, чан хва, ала я,
Чи дердериз дава я!
Абур я вун, абур я,
Чи рикIерин са нур я!»
(Гуьгъ ама)

ПИТIИШКIЕЛЕДА МЯРЕКАТ

КIцIар райондин ПитIишкIеле хуьруьнэгъли, тIвар-ван авай муаллим Гуьлзар Шихметовадин 70 йисан юбилей къиле фена. Алай вахтунда вич пенсияда авай Г.Шихметовади хайи хуьруьн юкван мектеб акъалтIарайдалай къулухъ Шамахидин педмектебда кIелна. 1958-йисуз инаг куьтягъай ада 3 йисуз Хъиле муал-

лимвал авуна. Гуьгъуьнлай ПитIишкIеледиз муаллим хъиз хтай дишегълиди инин мектебда 40 йисуз гъакъисагъвилелди кIвалахна. Вичин кIвалахдал гъафни-гъаф рикI алай Гуьлзар муаллимдин суракъар хъсан пешекар хъиз вири райондиз чкIана. Хуьруьн хийир-шийирдихъ галай, чина хъвер, ширин мез авай Гуьлзар Шихметовадалди ада тарс гайи

питIишкIелевийри дамахда. 1940-йисуз дидедиз хъайи Гуьлзар Мегъамедан 10 лагъай велед я. Дидеди рехъ фидайла, маркунин кIане хайи адаз маркунин самар къван гафар чида, - лугъуз зарафатарда хуьруьнбуру.

Вичин уьмуьрдин юлдаш Ширинзалахъ галаз санал пуд хвани са руш чIехи авур Гуьлзар муаллимди веледралди рикIивай дамахда. Адан чIехи хва Адил отставкадиз экъечIнавай полковник я. Натикъа къилин бухгалтервиле кIвалахзава. Абур Украинада яшамеш жезва. Шихмет ветеринар, Сима бухгалтер я. Дидединни бубадин къилив Шихметни адан хизан гала.

Гуьлзар муаллимдин юбилей тебрик ийиз адан руш Сима, хтулар, мукъва-къилияр, ярар-дустар, къуншияр атанвай. Абурухъ алатай йисуз мектеб акъалтIарнавай са кIапIал рушарни галай. Вири и дишегълидин алакъунрикай, адан викIегъвилейкайни умун къилихрикай рахазвай. КIвале ахъайнавай шад суфрадал

шумудни са жуьредин наметар алай. Винелай гъафни-гъаф шад аквазвай юбилярди лугъуз-хуььрез, зарафатарзавай. Ингъе гагъ-гагъ вилерал накъвар акъалтзавай адан. Украинада авай рухвайри са чар къванни ракърунавачир дидедал. Эхиримжи вад йисан къене хуьруьзни хтанвач абур. Диде лагъайтIа, цIигел я веледрихъ. Абур галачир юбилейдихъ дад жени? Уьмуьрда садра къванни вич дидедиз хъайи югъ кIейд тавур дишегълиди вичин 70 йисан юбилей яргъара авай рухваяр хтурай лугъуз арадал гъанвайди тиртIа?

“SAMURUN” MÜSABİQƏSİ

Redaksiya qəzetin tirajını artırmaq, ona daha çox abunəçi cəlb etmək məqsədilə müsabiqə elan edir.

Müsabiqənin şərtlərinə görə:

- qəzetə 100 nəfər abunəçi cəlb edən I mükafata layiq görülməli - Bakının Bilgəh sanatoriyasına pulsuz put-yovka;

- 50 nəfər abunəçi cəlb edənə II mükafat - tanınmış ləzgi qələm sahiblərinin seçilmiş əsərləri;

- 30 nəfər abunəçi cəlb edənə “Suvar” ansamblının 4 albomu təqdim ediləcək.

Abunəçilərin siyahısı, ünvanı və telefon nömrələri 2010-cu ilin dekabrın 1-dək redaksiyaya təqdim olunmalıdır.

Redaksiya heyəti

ЦИЙИ КТАБАР

«РУЬГЪДИВ РАХУН»

Чи твар-ван авай шаир ва композитор, гыкаятчи, драматург Асеф Мегьманан «Руйгъдив рахун» твар гана Магъачкъалада чапдай акъуднавай цийи ктабда хягъгай эсерар гьатнава. Ктаб автордин 80 йис тамам хъуниз талукъ яз акъуднавайди я.

Вич са шумуд ктабдин, кьве вишдалай артух музыкайрин, «Зи Седеф», «Шуршурали», «Харубегни Царубег» комедирийн ва «Къванцин сандух» драмадин автор тир Асеф Мегьманан цийи ктабда гьатнавай маниярни гьезелар, музыкадин комедия ва РСФСР-дин лайихлу артист УружАбубакароваз бахшнавай «Зурьнечи» повесть риклел аламукъдай, кьелдайбуруз хуш кьведай эсерар я.

«МУЬГУЬББАТДИН РАГЪ»

И йикъара «Азербайжан» чапханади шаир Бажижанум Исаевадин «Муьгуьббатдин рагъ» твар ганвай ктаб чапдай акъуднава. Им шаирдин кьуд лагъай ктаб я. Цийи ктабда Б.Исаевади эхиримжи йисара кхьенвай шиирарни гьезелар гьатнава. Вичин теснифра ада инсанриз хайи чилин хайи члал кланарзава, абуруз муьгуьббатдалди ва дуствилелди уьмуьр гьализ эвер гузва.

Ктабда адан редактор тир Муьзеффер Меликмамедован сифте гаф ва Дагъустандин искусствойрин лайихлу деятель, твар-ван авай кьелемэгъли ва композитор Асеф Мегьманан “Хайи члалан верци аваз” макъалани ганва.

“SAMUR”UN ABUNƏSİ DAVAM EDİR

SİZİN SEVİMLİ QƏZETİNİZ

Çoxlarının sevə-sevə oxuduğu, saylarından toplu düzəldib evində saxladığı, ən əziz qonaqlarına fəxrlə göstərdiyi “Samur” qəzetinə abunə yazılmaq olarmı?

Tariximizin indiyədək açılmamış səhifələrini çatdıran, mədəniyyətimizi, adət-ənənələrimizi təbliğ edən, doğma dilin keşiyində duran, sizi dünyanın neçə-neçə ölkəsində yaşayan həmvətənlərimizə qovuşdurən “Samur”da dərc olunan məqalələri heç yerdə oxuya bilməzsiniz. Ona görə də qəzeti alın, abunə yazılın, qoruyub saxlayın. Belə etsəniz, o, sizin tarix kitabınıza, etnoqrafiya və mədəniyyət toplusuna, yaxın məsləhətçinizə və dostunuza çevrilər.

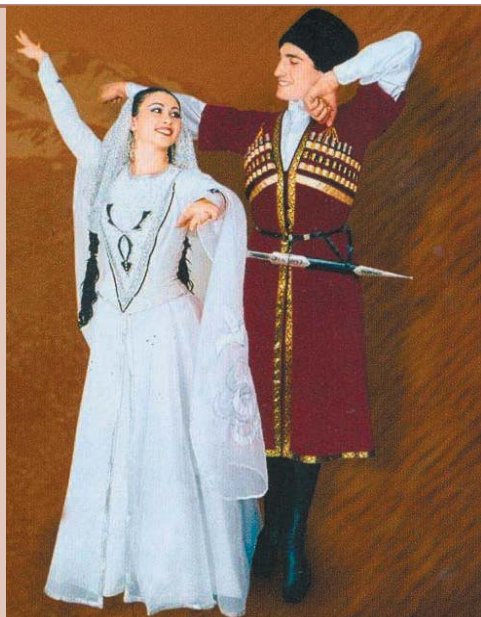
2012-ci ildə “Samur”un 20 illiyi qeyd olunacaq. Yubileyi layiqincə qarşılamaq üçün, gəlin, hər birimiz səy göstərək, bu mühüm hadisəyə öz töhfəmizi verək. Yubileyə bağlı ən ümdə tədbirlərimizin biri qəzetin tirajını artırmaqdır. Ona görə də redaksiya daha çox abunəçi cəlb etmək məqsədilə müsabiqə elan edib.

Artıq bu tədbir ilk bəhrələrini verir. Müsabiqədən ötən bir ay ərzində Bakıdan, Sumqayıtdan, İsmayılıdan, Qəbələdən, Qubadan, Qusardan, Xaçmazdan və başqa rayonlardan qəzetimizə onlarca adam abunə yazılıb. Gəlin, söylərimizi bir qədər də artıraraq. Oxucularımızın qəzetin yubileyini 5 min abunəçi ilə qarşılamaq çağırışına qoşulaq!

Redaksiya heyəti

Учимся танцевать!

Занятия в детской группе школы танцев “Лезгинка” начинаются 13 ноября в 17⁰⁰.

ГЪАРФАРИЗ ТАЛУКЪ ГАФАР

Гъ - гьил, гьаб, гьал, гьел, гьвар, гьарикл, гьвел, гьвергьвер
 Гъ - гьад, гьамга, гьебе, гьерт, гьешем, гьуьл, гьяд, гьяркьуь
 Къ - кьаф, кьад, кьай, кьазма, кьал, кьаних, кьатай, кьацу, кьени
 Къ - кьал, кьацл, кьару, кьекьел, кьелечл, кьемкьер, кьеб, кьигъитл
 Кл - клам, клакл, клапал, клани, клвал, клвач, клел, клеле, клир
 Пп - плагъ, плини, пинл, пир, плузар, пивитл, плагл, пакьракъ, пиш
 Тл - тлал, тланур, тлаплас, тларам, тлач, тлвал, тлветл, тлул, тлили
 Уь - уьгьуь, уьзден, уьлен, уьлчи, уьлуьган, уьзенг, уьлкве, уьфт, уьцуь
 Хъ - хьалхъам, хьалхъас, хьархъ, хьач, хьварц, хьверы, хьел, хьире
 Хъ - хьар, хьахъ, хьел, хьирхъам, хьи, хьиз, хьун, хьухъ, хьтин
 Цл - цлай, цлар, цлам, цлайлапан, цлалцлам, цлицл, цлирх, цлул, цлугъ
 Чл - члал, члав, члар, члатл, члаф, члиж, чликъ, члил, чличл, члух

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Желающие приобрести дом или земельный участок в селе Ивановка Исмаиллинского района могут обратиться по телефону 10501 625-74-00.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

“Samur” qəzeti redaksiyasının kollektivi Sədaqət Kerimovaya xalası

Markizətin vəfatından kədərləndiyini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

“Samur” qəzeti redaksiyasının kollektivi Yeter Muradovaya həyat yoldaşı

Şixnəbinin vəfatından kədərləndiyini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

САМУР

Главный редактор
Сəдагəт КЕРИМОВА

Адрес редакция: AZ 1073 Баку, проспект Метбуат, 529-й квартал, Издательство “Азербайджан”, этаж 3, каб. № 101.
www.samurpress.com
 e-mail: sedagetkerimova@rambler.ru

Расчетный счет
26233080000
Капитал банк г.Баку
1-й Ясамальский филиал
код 200037
ВОИН 130024708

Газета зарегистрирована в Министерстве печати и информации Азербайджанской Республики. № 78

Индекс: 5581

Тираж: 2000

Тел: 432-92-17

НАПЕЧАТАНО В ТИПОГРАФИИ “ZAMAN”